

MODULUL 2: ISTORIA APOLOGETICII CRESTINE

Lecția 7, Secolul XX (partea 2: 1950-2000) –

Partea A

CATOLICISM

Conciliul Vatican II (1962-1964): participare socială și scăderea accentului pe apologetică.....	2
Discuții despre metodele apologetice.....	2
Reprezentați ai apologeticii evidențialiste.....	3
Jean Guitton (1901–1999).....	3
Hans Küng (1928–) și apologetica evidențialistă.....	3
Reprezentați ai apologeticii apriorice.....	3
Karl Rahner (1904–1984) – metoda apriorică.....	3
Johannes B. Metz (1928–) – teologia transcedentală, personalistă.....	4
Gregory Baum (1923–) revitalizarea apologeticii de acțiune socială (Blondel).....	5
Apologetica iluminării personale și estetice.....	5
Hans Urs von Balthasar (1905–1988).....	5
O apologetică a tranziției spre sec. XXI.....	6
Hansjurgen Verweyen (1936-).....	6
Europa de est și Karol Wojtyła (1920–2005).....	6
Concluzii.....	7

Contribuții Apologetice Romano-Catolice

Conciliul Vatican II (1962-1964): participare socială și scăderea accentului pe apologetică

Vatican Council II (1962–1964) a sintetizat teologia catolică modernă de până la el și a dat tonul pentru teologia din restul secolului xx. A fost important pentru că

A lăsat deoparte interesul în rationalism (ce poate realiza rațiunea fără ajutorul harului divin)

A tăcut referitor la argumentele bazate pe dovada profețiilor și a miracolelor (istoricism)

A diminuat accentul de pe x4 caracteristici ale Bisericii RC: una, sfânta, catolică și apostolică

A pus accentul pe o prezentare mai senină a credinței catolice, fără note de confruntare.

A recunoscut caracterul istoric și kerigmatic, proclamator, al evangheliilor (*via media*).

Ca rezultat, confruntările apologetice au scăzut în intensitate. A promovat mai mult dialogul decât dezbaterile polemice. A acceptat că comunitatea creștină trebuie să lucreze pentru binele umanității seculare, pace și prosperitate, cu credință. Q: este cumva această schimbare o formă de *aggiornamento* la stilul de viață adoptat în general de popoarele lumii?

Discuții despre metodele apologetice

Seminariile catolice au început o discuție despre statutul / rolul apologeticii după Vatican II. Unii teologi au continuat cu analiza neo-scholastică a credinței, conform vechilor manuale. Adolf Kolping's **Fundamental Theologie** este o lucrare de apologetică de tip classic. Claude Geffre, scrie într-o introducere la volumul **The Development of Fundamental Theology**, următoarele:

Termenul *teologie fundamentală* este preferat acum pentru descrierea apologeticii creștine. Nu se datorează simplu faptului că în această epocă a dialogului, cuvântul apologetic este discreditat. Mai degrabă, și mai profund, arată că am devenit conștienți de slăbiciunile apologeticii când pretinde să fie în stare să probeze adevărul revelației pe baza raționamentului istoric. Noi putem fi siguri de revelația divină doar în contextual experienței credinței.

În acest context, teologii catolici au încercat totuși să mențină un loc potrivit și pentru apologetică, văzută ca o funcție sau formă a teologiei fundamentale. **Teologia fundamentală** se ocupă cu dovezile credinței, în general, pe când **teologia specifică** se ocupă cu învățătura specifică a VT și NT, cu privire la Dumnezeu, viața umană, etc. **Teologia sistematică** se ocupă de categoriile generale ale revelației, tradiției, inspirației biblice și magisteriului Bisericii.

În prima sa parte, teologia fundamentală ia în considerare răspunsul credinței la revelația din Scriptură, ca o formă de har. În a doua parte, care se numește **apologetică**, teologia fundamentală

încearcă să prezinte *revelația Cuvântului ca un mesaj demn de crezare*, de acceptare, pentru cei necredincioși.

În a doua jumătate a secolului 20 observăm două direcții de acțiune teologică: o tendință de declasare a apologeticii și o tendință de generalizare a apologeticii. În ce privește metodele de apologetică, se pun în evidență trei mari orientări teologice: evidențialismul, dovezile istorice apriorice și iluminarea personală.

Apologetica evidențialistă

Jean Guitton (1901—1999)

Chiar în ajunul conciliului Vatican II teologul francez Jean Guitton (1901—1999) scrie un volum popular, **The Problem of Jesus**. Abordarea este generală, generoasă. El nu prezintă lucrurile ca pe un crez creștin ce trebuie apărat, ci ca pe un set de afirmații pe care un gânditor liber încearcă să le verifice. În final, Guitton arată că explicațiile creștine sunt mai ușor de înțeles decât interpretările opuse.

Hans Küng (1928—) și apologetica evidențialistă

Hans Küng (1928—) este un reprezentant catolic important al apologeticii evidențialiste. În cartea **On Being a Christian** el încearcă să răspundă întrebării „de ce să fiu creștin?”. Spre deosebire de Rahner (care a inventat ideea de „creștin anonim”, care îl caută fără să știe pe Hristos), Küng crede că trebuie să existe o conștientizare și mărturisire personală, **explicită** a credinței creștine în Hristos. Totuși, se pare că el acceptă și alte religii drept căi legitime sau funcționale de salvare / mântuire. El pare să nu crediteze foarte tare învățăturile clasice despre Trinitate, formarea Bisericii de către Isus, învierea fizică a lui Hristos, Eucharistie, moartea ispășitoare a lui Hristos. Revizionismul lui Küng aproape că desființează apologetica făcută de Küng.

El respinge raționalismul excesiv, dar înclină ușor spre o reafirmare a neo-scolasticismului. Respinge și ideea credinței ca un salt orb în întuneric. Credința biblică în Dumnezeu este coerentă și este probată în timp, Dumnezeu există. (dar ce fel de Dumnezeu: VT sau NT?)

Apologetica apriorică istorică

Karl Rahner (1904—1984) – metoda apriorică istorică

În a doua jumătate a sec. 20, vocea dominantă a teologiei catolice a fost a sistematicianului Karl Rahner (1904—1984). El a folosit o metodă formată din împletirea tomismului transcendent al lui Joseph Marechal cu fenomenologia existențială a lui Martin Heidegger. Rahner a creat o teologie a credibilității apriorice a proclamării creștine. Plecând de la o discuție a lui Blondel, în **Hearers of the Word**, Rahner afirmă că Dumnezeu se revelează prin istoria societății umane. Pentru Rahner, filosofia religiei la protestanți oscilează între raționalismul modernist al lui Schleiermacher și agnosticul fideistic al lui Barth.

Rațiunea tuturor oamenilor este ridicată prin har supranatural de Dumnezeu și orientată spre credință. (creștinul anonim) Apologetul trezește credința oamenilor prin faptul că prezintă conținutul revelației creștine ca un mesaj transmis către interiorul conștiinței umane, prin har divin.

Așadar, apologetul trebuie să prezinte învățătura creștină sub forma unui răspuns la întrebările pe care omul le are despre sine însuși. La întrebarea cum se poate raporta divinitatea transcendentă la existența umană, răspunsul creștinismului este: ca intimitate plină de îndurare în cursul comunicării radicale de sine însuși, a lui Dumnezeu, în persoana lui Hristos.

O demonstrație științifică istorică (completă) a adevărilor creștine este o sarcină imensă, de necuprins pentru credincios ca individ. Un acces prin credință este însă acceptabil, realizabil, rezonabil. Obiecțiile științifice diverse sunt prea periferice față de măreția adevărului și viziunii despre omenire și natura și destinul ei, așa cum sunt percepute prin evanghelia înțeleasă și predicată în Biserică (Romano-Catolică).

Rahner acceptă ideea lui Teilhard despre o omenire care are un destin intrinsec spre dezvoltare maximă (Omega), deci o doctrină orientată spre viitor a umanității și religiei, o doctrină cu scenariu evoluționist-teist.

El vede creștinismul ca sursa pentru o religie viitoare globală. **Celelalte religii le consideră ca fiind orientate intrinsec spre împlinire prin Hristos, chiar dacă pe față nu își dau seama și nu realizează (ori nu recunosc) acest lucru (creștinul anonim).**

Este clar că și Rahner urmărește integrarea în generalitate, a acțiunii creștinismului. Hristos este “the absolute bringer of salvation” prin care Dumnezeu ni se comunică pe deplin. Pe cei care încă nu îl cunosc pe Hristos, dar cred în Dumnezeu, Rahner îi consideră a se afla într-o continuă căutare hristologică (creștini anonimi).

Chiar și în creștinism, Rahner consideră că christologia tradițională, care poate fi acuzată drept mitologie, trebuie înlocuită de o christologie dinamică aflată în căutare, și care, în timpul căutării dinamice, îl găsește pe reprezentatul lui Dumnezeu în persoana lui Hristos. Calitatea superioară a christologiei dinamice este implicarea continuă și personală, deschisă spre nou, în această explorare experiențială și intelectuală, nu orientarea spre colecții de idei deja fixe, stabile, fără aventura cunoașterii, pe care o oferă repetarea neîncetată a formulărilor scholastice despre credința în Dumnezeu. Totuși, făcând așa, Rahner pierde din vedere forța evangheliei ca proclamare fixă, nealterată, tradițională, care trebuie păstrată ca atare, altfel apare primejdia ereziei și confuziei eronate.

Johannes B. Metz (1928—) – teologia transcendențială, dar secularizată

Johannes B. Metz (1928—), un student al lui Rahner, a promovat o teologie transcendențială personalistă în cartea **Christliche Anthropozentrik**. Progresiv, el a adoptat poziția că teologia lui Rahner este prea individualistă și insuficient de implicată în nevoile seculare. El a susținut că a creștina lumea înseamnă în mod fundamental să o secularizezi,

“to bring it into its own, bestowing on it the scarcely conceived heights or depths of its own worldly being, made possible by grace, but destroyed or buried in sin”.

În perioada anilor 1970s el a lansat un fel de teologie politică, prin care încerca să exprime puterea de analiză și eliberare a Creștinismului în istorie și societate. Discutând despre secularizare el a atras atenția că subiectul Crucii și al speranței eschatologice creștine pot deveni norme negative de „memorie periculoasă”, prin care se critică toate realitățile și proiectele sociale ale prezentului.

Gregory Baum (1923—) revitalizarea apologeticii de acțiune socială (Blondel)

Gregory Baum (1923—) a încercat și el o apologetică bazată pe filosofia acțiunii a lui Blondel. El a respins tezele lui Rahner despre un tomism transcendent, dar a acceptat bucuroș doctrina lui Rahner despre „creștinii anonimi”. Baum crede că se înregistrează un consens catolic că misterul divin din devenirea omenirii este acceptabil prin credință și se revelează în persoana lui Isus Hristos. El își construiește gândirea pe psihologi moderni cum ar fi Abraham Maslow, și pune accentul că în creștinism se verifică intuițiile și nevoile interioare ale psihologiei umane.

Teologii catolici au fost un timp atrași de teologia eliberării (forma Latino-Americană), încercând să răspundă acuzațiilor marxiste că Biserica nu se îngrijește de nevoile sociale ale societății. Teologia eliberării ca și teologia secularizării sunt însă în primejdie să neglijeze transcendența divină care este un subiect crucial în teologia creștină.

Apologetica iluminării personale prin contrast

Hans Urs von Balthasar (1905—1988)

Hans Urs von Balthasar (1905—1988), preot elvețian, a furnizat **principala alternativă la metoda apriorică a lui Rahner**. El a subliniat nevoia de a fi capabil să receptezi prezența lui Dumnezeu ca **Divinul Altul, Divinul cel Diferit de Noi. Pentru aceasta trebuie să receptezi și forma istorică a revelației și esența transcendentă a revelației**.

În cartea **The God Question and Modern Man**, Balthasar observă că acceptarea teologiei naturale a colapsat, și a fost înlocuită în societate cu o îndrăzneată nereligiozitate sau ateism care se pretindea la fel de „naturală”.

În cartea, **Love Alone Is Credible**, Balthasar, vede două mari abordări majore ale teologiei creștine, **cosmologia globală și antropologia existenței umane**.

Abordarea cosmologică a dominat până în sec. 19, s-a uitat la elementele de adevăr și sfințenie din diversele religii și a susținut că Creștinismul ca o sinteză mai înaltă a tuturor aspirațiilor umane. Podul dintre natural și supra-natural a fost distrus însă de ideea scolastică potrivit căreia există o prăpastie între natură și har, și numai profețiile și miracolele rămân să mai indice în natură, ceva despre adevărul creștinismului.

Abordarea antropologică este tipic ilustrată de Schleiermacher, pentru care conștiința individuală a credinciosului evlavios devine singurul criteriu de adevăr. Modernismul catolic a urmat și el această cale a lui Schleiermacher. Kierkegaard a arătat însă care este punctul ei slab. Spiritul uman nu poate fi o măsură a divinității, care vine la noi, în esența ei transcendentă. Apostolul nu este

un geniu teologic (creator, interpretator), ci doar un purtător de Cuvânt divin, iar Cuvântul divin se interpretează singur.

Apologetica lui Baltazar reprezintă o **a treia abordare teologică majoră, cea a iluminării, o abordare personalistă și estetică**. Dumnezeu este „cel totalmente altul”, Der Ganz Andere, și este perceput prin iluminare, și determină închinarea.

Balthasar crede că întrebarea centrală în teologia fundamentală este estetica perceperii divinului. Isus apare nu ca un semn, ci ca o formă a divinului. Actul și conținutul revelației sunt totuna în Isus. Isus ne atrage prin tot ce are divin și uman în El, prin formă și prin esența (conținutul) formei. **Tot ce se referă la formă este, de fapt, o estetică. Tot ce se referă la esența transcendențială este perceput prin iluminare.**

O apologetică a tranziției spre sec. XXI

Hansjurgen Verweyen (1936-)

Hansjürgen Verweyen a studiat teologie, filosofie și literatura germană. În 1969 a primit doctoratul, sub [Joseph Ratzinger](#) cu titlul "Ontological requirements of the act of faith" (Cerințele ontologice ale actului de credință). A predat teologie sistematică la Universitatea Notre Dame, Indiana, USA, la Univ. din Essen, și la Freiburg.

Metoda lui Verweyen combină abordarea estetică a lui Balthasar cu analiza transcendențială a lui Rahner. El acceptă, la fel ca alții, o împărțire în trei a teologiei fundamentale, ca **demonstratio religiosa, christiana, și catholica**. Prima arată deschiderea umană spre absolut prin Isus Hristos. A doua și a treia, **demonstratio christiana și demonstratio catholica**, se ocupă de tradiția eclesială care transmite importanța lui Hristos.

Verweyen a scris cartea **God's last word**. Pentru el, ultimul cuvânt al lui Dumnezeu este Isus Hristos. El este, cum zice Rahner, "the absolute bringer of salvation". Verweyer se centreează pe Crucea lui Isus, la fel ca Urs von Balthasar. Biserica duce mai departe mărturia învierii lui Hristos. Unii comentează că Verweyen neglijează centralitatea Împărăției lui Dumnezeu în teologia creștină (H.J. Pottmeyer).

Europa de est și (papa polonez) Karol Wojtyla (1920—2005)

Karol Wojtyla (1920—2005), ajuns Papa Ioan Paul II, a avut contribuții în filosofie și teologie. În cartea **Crossing the Threshold of Hope**, el a dedicat 2 capitole existenței lui Dumnezeu. În primul capitol se ocupă de răspunsurile lui Toma Aquinas la această întrebare, în **Summa theologiae**. În al doilea capitol, el argumentează despre Dumnezeu pornind de la căutările omului după sens și scop în existența sa. Aici este și contribuția lui Karol Wojtyla. Omul este o ființă etică și religioasă.

Abordarea sa este un pic subiectivistă (pe linie modernistă, apropiată de Pascal și Blondel – calea acțiunii), și Paul II o consideră o abordare complementară, nu alternativă, lui Toma Aquinas. El

subliniază importanța mediului de încredere comunitară, interpersonală, în care apare credința personală.

În enciclica sa **Fides et ratio** Ioan Paul II scrie în cap.3 despre tema “Intelligo ut credam” (“Înțeleg ca să cred”). Cum scrie în Fapte 17:22-23, el afirmă că Pavel recunoaște nostalgia umană după Dumnezeu. Adevărurile veșnice sunt tipărite în natura umană. Răspunsurile din tradițiile religioase sunt transmise în comunitățile credinței.

“Credința este adesea mai bogată în conținut uman, decât evidențele (istorice), pentru că implică o relație interpersonală și aduce în acțiune nu doar capacitatea personală de a cunoaște, dar și capacitatea mai profundă de a se încrede în alții – ori a se încredința pe sine altora, de a intra într-o relație cu ei care este și intimă și durabilă” (32).

Un asemenea act de dăruire personală nu este de atins într-o relație rece și calculată. Credința creștină îi întâmpină pe oameni în călătoria lor existențială. În Fides et Ratio, papa Paul folosește unele din tezele Vatican I și adoptă un idiom personalist care diferă de tonul scolastic al conciliului Vatican I.

Credința, la Ioan Paul II, este o dedicare personală care vine ca răspuns la mărturia adusă de comunitate într-o atmosferă de încredere personală.

Concluzii